

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ



**ЮРИДИЧНИЙ  
ФАКУЛЬТЕТ**

СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ  
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**

до виконання контрольних робіт з дисципліни  
«Верховенство права»  
для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,  
заочної форми навчання  
освітньою програмою (спеціальністю) 081 «ПРАВО»

*До друку, у світ дозволяю*

*Проректор* \_\_\_\_\_

*Протокол №* \_\_\_\_\_ *від* \_\_\_\_\_ *2024р.*

Укладачі

Галина ТАТАРЕНКО  
Микола РУДЕНКО  
Галина ДЕНИСЕНКО

*Весь цифровий і фактичний матеріал  
Бібліографічні відомості перевірені,  
Написання одиниць відповідає стандартам*

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**  
до виконання контрольних робіт з дисципліни  
«Верховенство права»  
для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,  
заочної форми навчання  
освітньою програмою (спеціальністю) 081 «ПРАВО»

**ЗАТВЕРДЖЕНО**  
на засіданні кафедри конституційного права  
Протокол № «01/01» від 8 січня 2024 р.

## УДК 340

Методичні вказівки до виконання контрольних робіт з дисципліни «Верховенство права» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр», за освітньою програмою (спеціальністю) 081 «ПРАВО» заочної форм навчання. Укладачі: Татаренко Г.В., Руденко М.В., Денисенко Г.О. – Київ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2024. – 47 с.

Методичні вказівки містять перелік завдань для виконання контрольної роботи з вибіркової дисципліни «Верховенство права» (для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр», за освітньою програмою (спеціальністю) 081 «ПРАВО» заочної форм навчання). У кожному варіанті контрольної роботи сформульовані основні теоретичні питання, які мають бути висвітлені у вигляді презентації; містяться завдання практичного характеру; поданий список рекомендованих джерел.

Укладачі: Г.В. Татаренко, к.ю.н., проф.

М.В. Руденко, д.ю., проф.

Г.О. Денисенко, к.психол.н., доц.

Відповідальний за випуск:

Г.В. Татаренко, проф.

Рецензент:

М.І. Антоненко, доц.



## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b>	<b>5</b>
<b>РОЗДІЛ 1. ІНДИВІДУАЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ: ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ</b>	<b>8</b>
<b>РОЗДІЛ 2 ТИТУЛЬНА СТОРІНКА</b>	<b>10</b>
<b>РОЗДІЛ 3. ВИМОГИ ДО ЕЛЕКТРОННОГО ВАРІАНТУ ДОПОВІДІ (ТЕЗИ)</b>	<b>11</b>
<b>РОЗДІЛ 4. ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ</b>	<b>12</b>
<b>РОЗДІЛ 5. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОЇ РОБОТИ (ТЕЗ ДОПОВІДІ НА НАУКОВО- ПРАКТИЧНУ КОНФЕРЕНЦІЮ ЧИ СТАТТІ)</b>	<b>14</b>
<b>РОЗДІЛ 6. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ</b>	<b>16</b>
<b>ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ «ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»</b>	<b>38</b>
<b>ЛІТЕРАТУРА</b>	<b>41</b>

## ВСТУП

Одним із магістральних напрямів глибинних перетворень в українському суспільстві, покликаних забезпечити європейський вибір, є суттєве зростання ролі права як регулятора суспільної життєдіяльності. Із засобу адміністрування, зміст якого визначався не стільки глибинними суспільними потребами, скільки суто бюрократичним розумінням цих потреб, право має перетворитися на визначальний чинник упорядкування відносин між державою, її органами, посадовими особами, з одного боку, та громадянами, їх колективами, суспільством у цілому – з другого.

Професійна діяльність осіб, уповноважених на виконання завдань та функцій публічної влади, передбачає не тільки високий рівень обізнаності із правовими засадами публічно-управлінської діяльності, а й глибоке розуміння та повагу до ролі права в житті суспільства. Саме цим зумовлене включення навчального курсу “Верховенство права” до нормативних дисциплін, які вивчають майбутні магістри управління суспільним розвитком.

**Метою** навчальної дисципліни “Верховенство права” є формування у слухачів теоретичних знань з основ права, правового регулювання, правозастосування та законності у сфері управління суспільним розвитком; умінь характеризувати нормативно-правові акти та практику їх реалізації, здійснювати свою діяльність відповідно до чинного законодавства; набуття навичок складання і застосування нормативних та індивідуальних правових актів, здійснення конкретних заходів з підвищення ефективності діяльності органів публічної влади.

**Об’єктом вивчення** є суспільні відносини, урегульовані нормами конституційного та адміністративного права, сторонами яких є органи державної влади, місцевого самоврядування та фізичні і юридичні особи. Структурними складовими об’єкта вивчення є: компетенція органів влади;

права, свободи та інтереси фізичних і юридичних осіб; процедури нормотворчості; законність у державному управлінні.

**Предметом дисципліни** “Верховенство права” є реалізація принципу верховенства права в діяльності органів публічної влади. Після опанування дисципліни “Верховенство права” **слухач повинен знати** теоретичні засади формування і функціонування органів державної влади на основі принципу верховенства права.

**Здобувач повинен уміти:**

- застосовувати чинне законодавство з метою реалізації компетенції публічного службовця;
- користуватися правовим апаратом при прийнятті управлінських рішень;
- здійснювати діагностику та оцінювання управлінських рішень у сфері публічного управління за допомогою правових засобів;
- розробляти проекти законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України;
- організувати розроблення: законопроектів, застосовуючи правила і процедури техніки законотворчої розробки; проектів стратегій розвитку держави, галузі, території;
- контролювати виконання законодавчих і підзаконних актів у визначені терміни засобами адміністрування;
- виходячи з вимог чинного законодавства та необхідності ефективної і раціональної організації управлінської праці, використовуючи технології наукової організації праці, організувати розроблення процедур: розробки і прийняття нормативних та індивідуальних актів; здійснення зовнішнього і внутрішнього контролю; процедур, направлених на реалізацію суб’єктивних прав фізичних і юридичних осіб (надання управлінських послуг), спрямованих на реалізацію завдань і функцій органу влади, структурного підрозділу, юрисдикційних процедур;
- ураховуючи вимоги чинного законодавства, функції діяльності,

розміри асигнувань на утримання органу влади, затверджувати організаційну структуру органу влади (поділ на підрозділи, визначення їх взаємовідносин, механізму передачі повноважень); положення про структурні підрозділи; посадові інструкції службовців; процедури, направлені на реалізацію завдань і функцій органу влади та внутрішньо-організаційних процедур;

- приймати рішення про застосування до службовців заохочень та дисциплінарних стягнень та здійснювати заходи щодо просування по службі найбільш кваліфікованих фахівців на основі нормативних актів, що визначають правовий статус та соціальні функції державного службовця, проходження ним державної служби.



## РОЗДІЛ 1

### ІНДИВІДУАЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ: ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

Індивідуальні контрольні завдання складаються з **двох видів роботи**: теоретичного та практичного.

**Теоретичне завдання.** Магістри виконують індивідуальне контрольне завдання у вигляді тез доповідей на науково-практичну конференцію або підготовки наукової статті. Тематика питань для тез або статті наведена у розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОЇ РОБОТИ».

Здобувач самостійно обирає тему та готує роботу. Здобувач може запропонувати власну тему, попередньо узгодивши вибір з викладачем. **Обсяг роботи** від 10 до 15 сторінок, роботу можна подати у вигляді змістовної презентації (10-25 слайдів).

Вимоги до роботи наведені у розділах «ВИМОГИ ДО ЕЛЕКТРОННОГО ВАРІАНТУ ДОПОВІДІ» (для тез) та «ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ»(для статей).

Готові роботи надсилати на адресу [gosik1@ukr.net](mailto:gosik1@ukr.net) із зазначенням теми повідомлення «Тези(стаття) доповіді з дисципліни «Верховенство права»

Усі роботи перевіряються на оригінальність, відсоток оригінальності повинен бути **не менше 60%**

**Практичне завдання.** Окрім теоретичного завдання кожен здобувач виконує практичне завдання, обираючи варіант за списком у журналі групи у розділі «ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ». Робота виконується в письмовій формі. Її обсяг не повинен перевищувати 10-20 сторінок та у **електронному вигляді**

розміщується у системі «Електронний кампус», а також у **роздрукованому** вигляді здається на кафедру.

Робота має бути виконана самостійно, написана грамотно, розбірливим почерком або надрукована на комп'ютері українською мовою. Закреслення, вставки, довільні скорочення слів (крім загальноприйнятих) і будь-які позначення не дозволяються.

Для написання (друку) тексту роботи рекомендується використовувати стандартні аркуші білого паперу формату А 4 (210 x 297 мм), складені або підшиті до папки. Усі сторінки мають бути пронумеровані арабськими цифрами.

За комп'ютерного способу виконання роботи текст друкують через півтора інтервали; – з розрахунку не більш 30 рядків на сторінці за умови рівномірного її заповнення та розміром шрифту не менше 14.

Текст контрольної роботи друкують, залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 25 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє – не менше 20 мм.

Шрифт друку має бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Під час виконання роботи необхідно дотримуватись рівномірної щільності, контрастності тексту.

Графічні неточності, друкарські помилки і описки, які виявлено в процесі написання контрольної роботи, можна виправити підчищенням або зафарбуванням спеціальною білою фарбою і нанесенням на те саме місце виправленого тексту.

У кінці роботи вказується використана література, ставиться дата і підпис. Обов'язково слід залишати чистий аркуш паперу для рецензента.

### **Нумерація сторінок**

Сторінки контрольної роботи слід нумерувати арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту контрольної роботи. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті аркушу без крапки в кінці. Нумерацію сторінок необхідно проставляти без знаку №.

Першою сторінкою контрольної роботи є титульна сторінка, яку включають до загальної нумерації сторінок тексту. Номер сторінки на титульній сторінці не проставляють.

## **РОЗДІЛ 2**

### **Титульна сторінка**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ  
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА**

**КОНТРОЛЬНА РОБОТА**

**ВАРІАНТ № 1**

**З ДИСЦИПЛІНИ «ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»**

**(практична частина)**

**ВИКОНАВ**

Студент групи ПУ-18азм

Іванов І.І.

**ПЕРЕВІРИВ**

к.ю.н., проф.

Татаренко Г.В.

Київ – 20\_ р.

## РОЗДІЛ 3

### ВИМОГИ ДО ЕЛЕКТРОННОГО ВАРІАНТУ ДОПОВІДІ (ТЕЗИ)

- назва файлу повинна містити прізвище та ім'я учасника конференції латиницею (наприклад, Nikitina\_Olha).
- текст виконаний у Microsoft Word.

### ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

- Доповідь повинна бути виконана на актуальну тему, містити результати глибокого самостійного дослідження, її тези – грамотно написані й акуратно оформлені;
  - Обсяг тез – до 5-х сторінок;
  - Формат сторінки – А4 (297х210 мм), орієнтація – книжкова;
  - Поля: верхнє, нижнє – 15 мм, праве – 15 мм, ліве – 20 мм;
  - Шрифт – Times New Roman, кегель – 14, міжрядковий інтервал – 1,5, стиль – Normal;
  - Перший рядок – прізвище та ініціали автора (шрифт напівжирний курсив, вирівняний праворуч сторінки);
  - Другий рядок – місце навчання (навчальний заклад для студентів), науковий ступінь, посада, місце роботи (шрифт курсив, вирівняний по правому боку);
  - Наступний рядок – науковий керівник, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи (шрифт курсив, вирівняний по правому боку);
  - Наступний абзац – назва доповіді (шрифт напівжирний усі прописні, вирівняний по центру);
  - Далі йде текст тез, вирівняний по ширині з відступом зліва 10 мм.
  - Посилання в тексті оформляються у квадратних дужках – [2, с. 56], де перше число означає порядковий номер у списку використаних джерел, друге – номер сторінки.
  - Література розміщується наприкінці тексту й повинна бути оформлений відповідно до існуючих стандартів бібліографічного опису.
  - **Робочі мови: українська, англійська, російська.**

### ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ

*Нікітіна Ольга,*

*студентка групи ЮІ-152 юридичного факультету*

*СНУ ім. В. Даля*

*Науковий керівник: к.ю.н., доц. Котова Л.В.*

## **ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ**

### **Література**

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

### **РОЗДІЛ 4**

#### **ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ**

До публікації приймаються статті українською, російською та англійською мовами, формату А4, шрифтом Times New Roman, розмір якого повинен становити 11pt, через 1,15 інтервали, абзацний відступ 10 мм. Поля: верхнє, нижнє – 2 см; лівє, правє – 2,5 см.

Обсяг статті з анотаціями, таблицями, малюнками та списком літератури 8-10 сторінок.

Стаття подається в текстовому редакторі MS Word for Windows та складається з таких послідовних елементів:

- індекс УДК (вирівнювання тексту по лівому краю);
- назва статті (розміщується через два рядки, шрифт напівжирний, великими літерами, вирівнювання тексту по центру);
- прізвище та ініціали автора (розміщується через один рядок по центру, шрифт напівжирний курсив);
- науковий ступінь, вченє звання, посада, ВНЗ (розміщується на наступному рядку по центру, шрифт курсив);
- анотація мовою основного тексту статті та ключові слова (розміщується через три рядки, шрифт курсив);
- текст статті (розміщується через рядок та мають такі необхідні елементи згідно з вимогами ВАК: висвітлення проблеми в загальному вигляді і її зв'язок із важливими науковими практичними завданнями (5-10 речень); аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які спирається автор (до 0,75 сторінки); виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим

присвячується означена стаття, формулювання цілей і завдань статті (до 0,5 сторінки); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з даного дослідження; перспективи подальших розвідок у даному напрямку).

– Посилання у тексті та цитування супроводжуються цифрами у квадратних дужках із позначенням номера цитованого видання в списку літератури, а потім через кому подаються сторінки, наприклад: [1, с.34]);

– список літератури надається після основного тексту, оформлюється згідно із новими вимогами ВАК України, під заголовком Література (розміщується через рядок);

– транслітерація списку літератури, під заголовком References (розміщується через рядок);

– анотації та ключові слова російською та англійською мовами.

Анотація на

англійській мові повинна бути розширеною (розміщуються через рядок, шрифт курсив);

– дата подання статті до публікації (розміщується через рядок, шрифт курсив);

– прізвище та ініціали рецензента статті (розміщується через рядок, шрифт курсив).

Стаття обов'язково супроводжується авторською довідкою із зазначенням прізвища, ім'я, по батькові (повністю); наукового ступеня, звання, посади, місця роботи; телефону; адреси електронної пошти. Відомості подаються повністю, наприкінці статті, без скорочень, одним реченням, через кому, в одному файлі зі статтею.

Статті авторів, які не мають наукового ступеню, повинні супроводжуватися рецензією наукового керівника.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів. Редакція матеріали не рецензує й не повертає. У статтю можуть бути внесені зміни редакційного характеру без згоди автора.

Редакційна колегія залишає за собою право відхилити неякісні або такі, що не відповідають поданим вище вимогам, матеріали без пояснення причин.

Автори, надсилаючи матеріали до редакції, тим самим дають згоду на розміщення статей у відкритому доступі на сайті наукового збірника.

## **РОЗДІЛ 5**

### **ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ НАУКОВОЇ РОБОТИ (ТЕЗ ДОПОВІДІ НА НАУКОВО-ПРАКТИЧНУ КОНФЕРЕНЦІЮ ЧИ СТАТТІ)**

1. Адміністративне оскарження і реалізація принципу верховенства права.
2. Верховенство права і політична свобода.
3. Верховенство права і демократія.
4. Становлення комплексних теорій верховенства права.
5. Верховенство права як сучасна політико-правова ідеологія.
6. Верховенство права як функціональна якість правової системи.
7. Верховенство права й авторитетність права.
8. Правова визначеність як елемент принципу верховенства права
9. Доступність правосуддя як елемент принципу верховенства права
10. Одноманітне застосування законів як елемент принципу верховенства права
11. Рівність перед законом і судом як елемент принципу верховенства права
12. Законність як елемент принципу верховенства права
13. Розуміння принципів законності Венеціанською Комісією
14. Принцип моральної нейтральності верховенства права
15. Рівність й індивідуальні права в основі верховенства права
16. Верховенство права і соціальна справедливість
17. Конституційна скарга і верховенство права
18. Верховенство права і правова аргументація
19. Верховенство права в міжнародному праві
20. Конституціоналізація міжнародного права

21. Просування верховенства права: ООН, Рада Європи і Європейський Союз
22. Відновлення верховенства права у конфліктних та постконфліктних суспільствах
23. Транзитивна (перехідна) юстиція у розрізі верховенства права
24. Верховенство права, права людини і демократія в основі Європейської конвенції з прав людини
25. Загальна дія законів, правова визначеність, доступ до правосуддя та інші вимоги законності у практиці ЄСПЛ
26. Формальна рівність як вимога верховенства права: страсбурзька перспектива
27. ЄСПЛ у промоції верховенства права
28. Розуміння верховенства права ЄСПЛ і Конституційним Судом України
29. Верховенство права як правнича ідеологія
30. Правовий інструменталізм як загроза верховенству права
31. Верховенство права і правозахисна діяльність
32. Конституційні засади принципу верховенства права в Україні.
33. Дотримання органами влади принципу верховенства права.
34. Механізм забезпечення принципу верховенства права.
35. Правова система, правова держава та принцип верховенства права.
36. Роль інститутів демократії в забезпеченні принципу верховенства права.
37. Гарантування прав і свобод людини як чинник забезпечення верховенства права.
38. Реалізація принципу верховенства права в нормотворчості публічної влади.
39. Забезпечення доступу до публічної інформації відповідно до Угоди Україна – ЄС та Рекомендацій Ради Європи.



40. Участь громадян у здійсненні нормотворчості органами публічної влади.

## РОЗДІЛ 6

### ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

(роботи можна подавати у вигляді презентації)

#### ВАРІАНТ 1

##### Завдання 1

У розумінні ЄСПЛ, вимоги формальної законності визначаються передовсім такими якісними характеристиками законів як доступність (accessibility), передбачуваність (foreseeability), перспективна дія і загальність. Використовуючи систему пошуку case-law ЄСПЛ <https://hudoc.echr.coe.int>, з'ясуйте, як саме Суд визначає ці вимоги.

##### Завдання 2

Проаналізуйте рішення Конституційного Суду України у справі «Про призначення судом більш м'якого покарання». Порівняйте підхід Конституційного Суду із підходом ЄСПЛ (підсумований, наприклад Г. Лаутенбах у гл. 3 книги «Концепт верховенства права і Європейський суд з прав людини»). Напишіть есе, у якому обґрунтуйте свою позицію щодо цих двох підходів. Який із них видається вам більш ґрунтовним?

#### ТЕСТИ

1. До яких цінностей відносить Венеційська Комісія «За демократію через право» доктрину і принцип верховенства права?

- 1) цінностей – норм;
- 2) цінностей – ідеалів;
- 3) цінностей – цілей;
- 4) цінностей – засобів.

2. Чим є за їх правовою природою верховенство права і демократія у їх розумінні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) не обов'язково взаємодоповнюючими цінностями;
- 2) не взаємодоповнюючими цінностями;
- 3) взаємодоповнюючими цінностями;
- 4) не залежними одна від іншої цінностями.

3. Чи можлива демократія без верховенства права і чи можливе верховенство права без демократії у їх розумінні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) так, можливі;
- 2) ні, неможливі;
- 3) частково можливі;
- 4) це залежить від конкретно-історичного контексту відповідної країни.

4. Яким є принцип верховенства права у його розумінні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) морально нейтральним;
- 2) морально вибіркоким;
- 3) морально визначеним;
- 4) морально прогресивним.

5. У чому полягає «вузьке» розуміння принципу верховенства права у його тлумаченні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) у запереченні свавілля з боку держави;
- 2) у доступності правосуддя;
- 3) у формальній законності;
- 4) у правовій визначеності.

## **ВАРІАНТ 2**

### **Завдання 1**

Однією з визначальних рис міжнародного верховенства права є те, що воно значно меншою мірою, ніж у національних правових системах, стосується функціонування політичних і правових інститутів. Через це

основний акцент у доктрині міжнародного верховенства права робиться на якісних характеристиках міжнародно-правових норм. Складіть порівняльну таблицю «Національне та міжнародне верховенство права», у якій проаналізуйте відмінності між цими двома іпостасями доктрини.

#### Завдання 2

Заповніть Глосарії термінів дисципліни «Верховенство права» (у Електронному кампусі дисципліни розміщена форма «Глосарій для заповнення студентами»). На кожен літеру треба додати, при наймі, один термін. За зразок можете використовувати Глосарій дисципліни у форматі Word, розміщений у Електронному кампусі СНУ ім. В. Даля (враховуйте, що Ваші терміни повинні бути іншими, ніж у вже існуючому Глосарії дисципліни)

#### ТЕСТИ

1. Якими є властивості «вузького» розуміння принципу верховенства права у його тлумаченні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) передбачають справедливий зміст законів;
- 2) індиферентні до змісту законів;
- 3) несумісні із неякісним законодавством;
- 4) вимагають перманентного вдосконалення законодавства.

2. У чому полягає «широке» розуміння принципу верховенства права у його тлумаченні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) у наявності поділу влади на виокремлені гілки;
- 2) у доповненні формальної законності демократичним суспільним устроєм;
- 3) у поєднанні верховенства права і прав людини;
- 4) у балансуванні публічного і приватного інтересів у суспільстві.

3. Чи змінює природу принципу верховенства права відповідно до концепції Венеційської Комісії «За демократію через право» одночасне застосування «вузького» та «широкого» підходів до його реалізації?

- 1) відповідає принципу верховенства права;
- 2) порушує принцип верховенства права;
- 3) не стосується суті принципу верховенства права;
- 4) не рекомендоване Венеційською Комісією.

4. Чим є за своєю природою запровадження правових позицій Верховного Суду, згідно концепції Венеційської Комісії «За демократію через право»?

- 1) порушенням балансу гілок влади;
- 2) порушенням принципу верховенства права;
- 3) дотриманням принципу верховенства права;
- 4) дотриманням режиму законності.

5. У чому полягає найголовніше призначення принципу верховенства права у його розумінні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) захисті прав людини;
- 2) захисті плюралістичної демократії;
- 3) утвердженні загальнолюдських цінностей;
- 4) запереченні свавільного правління та обмеження влади тих, хто її здійснює.

здійснює.

### ВАРІАНТ 3

#### Завдання 1

Міжнародне верховенство права часто пов'язують з ідеєю транзитивного (перехідного) правосуддя. Утім, єдиної моделі транзитивного (перехідного) правосуддя не існує. Користуючись науковими публікаціями та звітами міжнародних організацій, складіть порівняльну таблицю кількох моделей транзитивного (перехідного) правосуддя (іракської, південно-африканської, пост-югославської).

#### Завдання 2

Складіть схему «Процесуальні й матеріальні обмеження правозастосовного розсуду». Приділіть особливу увагу тому, як застосування розсуду є водночас неминучим і таким, що несе загрози для верховенства

права. Яким чином застосування розсуду має аргументуватися у процесі правозастосування?

#### ТЕСТИ

1. У яких джерелах найбільш послідовно та повно розкрито зміст принципу верховенства права (його елементи)?

- 1) у Статуті Ради Європи;
- 2) у Європейській конвенції з прав людини і основоположних свобод;
- 3) у експертних висновках Венеційської Комісії «За демократію через право»;
- 4) у спеціальних доповідях Венеційської Комісії «За демократію через право».

2. У чому полягає найголовніший здобуток спеціальної доповіді Венеційської Комісії «За демократію через право» на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 р. з верховенства права?

- 1) дано офіційне визначення поняття верховенства права;
- 2) дано офіційне визначення поняття принципу верховенства права;
- 3) розмежовано зміст концепцій верховенства права та правова держава;
- 4) вироблено основоположний спільний європейський стандарт за змістом верховенства права.

3. Які обов'язкові елементи принципу верховенства права схвалені Венеційською Комісією «За демократію через право» у 2011 р.?

1) наявність Конституції держави; розмежування повноважень між органами влади; рівність прав і обов'язків суб'єктів права; право на справедливий суд; заборона дискримінації; заборона зворотної дії в часі законодавства;

2) законність; юридична визначеність; заборона свавілля; доступ до правосуддя; дотримання прав людини; заборона дискримінації і рівність перед законом;

3) дотримання прав людини; захист плюралістичної демократії; доступ

до правосуддя; справедливість; юридична визначеність; поділ влади;

4) правова держава; незалежне судочинство; демократичні вибори; верховенство права; заборона дискримінації; рівність прав та обов'язків суб'єктів права.

4. Що є найважливішою особливістю принципу верховенства права у його розумінні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) його універсальність;
- 2) його конкретність;
- 3) невичерпність його елементів;
- 4) його безперечна авторитетність.

5. Що є згідно розумінню Венеційської Комісії «За демократію через право» предметом принципу верховенства права?

- 1) захист правопорядку у суспільстві;
- 2) здійснення влади та стосунки між особою і державою;
- 3) захист прав людини;
- 4) захист прав людини та плюралістичної демократії.

## **ВАРІАНТ 4**

### Завдання 1

Підготуйте аналітичну доповідь щодо того, чи можуть правові позиції Верховного Суду вважатися актами правотворчості. Чи є правові позиції джерелом права? Якщо так, то яке місце правові позиції посідають у системі джерел права? Чи можна вважати запровадження правових позицій Верховного Суду України порушенням балансу гілок влади?

### Завдання 2

Ознайомтесь з рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 3682 Кримінального кодексу України й розбіжними та окремими думками щодо цього рішення. Проаналізуйте характер розбіжностей у позиціях щодо

принципу правової визначеності як складової верховенства права, особливо з урахуванням змісту розбіжної думки судді С. П. Головатого та окремої думки судді С. В. Шевчука й підготуйте аналітичну доповідь щодо цього рішення Конституційного Суду України.

### ТЕСТИ

1. Що є доктринальною основою принципу верховенства права згідно його розуміння Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) інтегративне праворозуміння;
- 2) юридичний позитивізм;
- 3) соціологічне праворозуміння;
- 4) антропосоціокультурна концепція права.

2. Як співвідносяться концепти верховенство права (як доктрина і як принцип) та правова держава у їх розумінні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) є частинами одного цілого;
- 2) ніколи не були раніше і не є наразі структурно взаємопов'язаними;
- 3) взаємодоповнюють один одного;
- 4) примирюють протилежні типи праворозуміння –етатизм та людиноцентризм.

3. Наявний чи відсутній консенсус у Венеційській Комісії «За демократію через право» щодо загальновизнаного чіткого розуміння верховенства права?

- 1) існує консенсус щодо розуміння ключового значення верховенства права та щодо елементів ним охоплених;
- 2) відсутній консенсус щодо розуміння ключового значення верховенства права та щодо елементів, ним охоплених;
- 3) неможливий консенсус щодо розуміння ключового значення верховенства права та щодо елементів, ним охоплених;
- 4) можливий консенсус щодо розуміння ключового значення верховенства права та щодо елементів, ним охоплених у віддаленій перспективі.

4. Як співвідносяться відповідно до методологічних підходів Венеційської Комісії «За демократію через право» принцип верховенства права і Конституція України:

- 1) Конституція України підпорядкована принципіві верховенства права;
- 2) юридична сила принципу верховенства права не може бути вищою, ніж сила Конституції України;
- 3) Конституція України має вищу юридичну силу у порівнянні із принципом верховенства права;
- 4) юридична сила принципу верховенства права та Конституції України однакова.

5. Якою є природа принципу верховенства права у її розумінні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) принцип верховенства права є продуктом спонтанного (недержавного) правового порядку;
- 2) принцип верховенства права передбачено Європейською конвенцією з прав людини і основоположних свобод;
- 3) принцип верховенства права є продуктом судової практики, передусім прецедентних рішень ЄСПЛ;
- 4) принцип верховенства права передбачено Загальною декларацією прав людини ООН.

## **ВАРІАНТ 5**

### **Завдання 1**

Поняття доцільного розрізнення є ключовим для розуміння принципу формальної рівності. Формальна рівність, своєю чергою, передбачає недопущення недоцільного обмеження чи позбавлення прав (дискримінації). Підготуйте аналітичну доповідь щодо змісту поняття доцільного розрізнення, послуговуючись рішеннями Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 8, другого



речення частини четвертої статті 16 Закону України «Про звернення громадян» (справа про звернення осіб, визнаних судом недієздатними) і справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про освіту». Спробуйте встановити, чому в одному випадку Суд вирішив, що розрізнення, запроваджене законодавцем, є доцільним і тому не порушує вимоги формальної рівності, а в іншому випадку — навпаки?

### Завдання 2

Однією з ключових ідей «широкого» розуміння верховенства права є те, що верховенство права неможливе без поваги до прав людини (із чим не погоджуються представники «вузького» розуміння). Утім перелік прав людини не є вичерпним, й у сучасному світі дебатування нових прав людини є поширеним явищем. Напишіть есе, у якому висловіть власну думку щодо того, як саме права людини мають розумітися у контексті верховенства права: чи доцільно обмежуватися лише визнаними правами людини, закріпленими, у тому числі, в міжнародних правових актах, чи верховенство права вимагає більш широкого підходу? Де доцільно провести межу прав людини з точки зору ідеології верховенства права?

### ТЕСТИ

1. Що із нижченаведеного переліку належить до «інгредієнтів» принципу верховенства права, визначених Венеційською Комісією «За демократію через право» на 86-му пленарному засіданні Комісії 25-26 березня 2011 р.?

- 1) доступність закону (у тому значенні, що закон має бути зрозумілим, чітким та передбачуваним);
- 2) забезпечення верховенства парламенту щодо визначення змісту законів;
- 3) визначення приписами права повноважень органів публічної влади;
- 4) юридичне закріплення прав опозиції.

2. Яке із нижченаведених положень являє собою одну із складових законності як елементу принципу верховенства права у його тлумаченні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) наявність офіційної процедури ухвалення законодавчих актів;
- 2) гарантованість дієвого юридичного захисту індивідуальних прав людини від їх порушення суб'єктами приватного права;
- 3) дотримання термінів промульгації прийнятих законодавцем законів;
- 4) вчасне оприлюднення прийнятих законодавчих актів.

3. Що є однією із складових законності як елементу принципу верховенства права у його тлумаченні Венеційською Комісією «За демократію через право»?

- 1) дослідження перешкод для виконання приписів актів права до та після їх ухвалення;
- 2) застосування аналогії закону;
- 3) застосування аналогії права;
- 4) усунення колізій у законодавстві з метою підвищення його ефективності.

4. Що означає принцип *res judicata* як важливий аспект елементу правової визначеності принципу верховенства права у його тлумаченні ЄСПЛ?

- 1) достатню аргументованість судового рішення;
- 2) прозорість судового рішення;
- 3) справедливість судового рішення;
- 4) остаточність судового рішення.

5. Що є порушенням елементу правової визначеності принципу верховенства права у його тлумаченні ЄСПЛ?

- 1) застосування не відповідних норм права під час здійснення правосуддя;
- 2) неоднаковий підхід до застосування одних і тих самих норм права під час здійснення правосуддя;
- 3) застосування принципів права під час здійснення правосуддя;
- 4) неоднаковий підхід до сторін судового процесу під час здійснення правосуддя.

## **ВАРІАНТ 6**

### Завдання 1

Ознайомтеся з текстом рішення Конституційного Суду України у

справі «Про додержання процедури внесення змін до Конституції України». Проаналізуйте рішення з точки зору вимог верховенства права, зокрема принципу правової визначеності та поділу влад. Чи може Конституційний Суд України, який представляє судову гілку влади, своїм рішенням змінювати Конституцію України, що є прерогативою Верховної Ради України? Чи перевищив Конституційний Суд України свої повноваження? Обґрунтуйте свою позицію в есе.

### Завдання 2

Одна з ключових цілей верховенства права – обмеження владної сваволі, що передбачає, серед іншого, право на громадянський спротив і повстання. Ці права, утім, не є абсолютними. Підготуйте есе, в якому проаналізуйте ключові обмеження, що висувуються щодо права на громадянський спротив і повстання. Чи була Революція Гідності 2013–2014 рр. реалізацією права на громадянський спротив і повстання? Зверніть особливу увагу на вимоги пропорційності і доцільності, які є ключовими для встановлення легітимності повстання.

### ТЕСТИ

1. Який підхід відповідно до тлумачення Венеційською Комісією «За демократію через право» та ЄСПЛ елементу правової визначеності принципу верховенства права у разі можливості неоднозначного застосування норм права повинні застосовувати органи державної влади?

- 1) найсприятливіший для держави;
- 2) найсприятливіший для індивіда (фізичної особи);
- 3) найсприятливіший для правової визначеності;
- 4) найсприятливіший для досягнення балансу публічного і приватного інтересів.

2. Яким цінностям повинен віддаватися пріоритет, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, при тлумаченні правових норм?

- 1) цінностям, що захищаються Європейською конвенцією з прав

людини і основоположних свобод;

- 2) найвищим охоронюваним законом цінностям;
- 3) людським правам і свободам;
- 4) основоположним європейським та загальнолюдським цінностям.

3. Яке із нижченаведених тверджень, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, суперечитиме елементу юридичної визначеності принципу верховенства права?

- 1) безпідставне одностороннє розірвання адміністративного договору;
- 2) часта зміна правового регулювання відповідних суспільних відносин;
- 3) необґрунтована зміна правового регулювання відповідних суспільних відносин;
- 4) застосування загальних принципів права до вирішення конкретної проблеми.

4. Що саме із нижченаведеного переліку, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, сприяє зменшенню правової невизначеності?

- 1) наявність правил подолання колізій у праві;
- 2) підвищення кваліфікації працівників правозастосовних органів;
- 3) стимулювання дотримання елементу юридичної визначеності принципу верховенства права працівників правозастосовних органів;
- 4) узагальнення та аналіз судової практики.

5. Який із нижчезазначених феноменів, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, сприяє зменшенню правової невизначеності?

- 1) інститут строків в адміністративному судочинстві;
- 2) аналогія права;
- 3) систематичний моніторинг та відміна застарілих норм законодавства;
- 4) застосування прецедентної практики ЄСПЛ

## ВАРІАНТ 7

### Завдання 1

Ознайомтеся з методологією та структурою Індексу верховенства права 2019 й проаналізуйте дані щодо показників верховенства права в Україні. Якою є питома вага якості конституціоналізму в оцінці верховенства права? Яким чином оцінка конституціоналізму впливає на інші елементи верховенства права? Спробуйте пояснити, чому оцінка верховенства права в Україні є особливо низькою за пунктами 1.3 «Урядові установи є ефективно обмежені незалежним аудитом і наглядом» у 2.4 «Урядові посадовці у законодавчій гілці влади не використовують свій публічний статус для досягнення приватних цілей».

### Завдання 2

Ознайомтеся з принципами правничої етики, представленими у міжнародних та національних правових актах (Бангалорські принципи поведінки суддів, Правила адвокатської етики, Європейські інструкції з питань етики та поведінки прокурорів, Правила професійної етики нотаріусів). Підготуйте есе, у якому простежите зв'язки між правничою етикою і вимогами верховенства права.

### ТЕСТИ

1. Що саме із нижченаведених положень, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, є одним з елементів принципу верховенства права?

- 1) незалежність судової гілки влади;
- 2) пряма дія Конституції держави;
- 3) взаємне стримування гілок влади;
- 4) застосування «м'якого» права.

2. Який із нижченаведених феноменів, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Конституційного Суду України, належить до елементів принципу верховенства права?

- 1) верховенство Конституції держави;
- 2) відповідність законодавства Конституції держави;
- 3) обов'язок органів публічної влади та їх посадових осіб діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами держави;
- 4) конституційна заборона звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

3. У якому із нижченаведених переліків, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, зазначені вимоги до дотримання процедури як складової законності – елементу принципу верховенства права?

- 1) застосування прецедентної практики ЄСПЛ та судової практики Верховного Суду;
- 2) правильне застосування норм матеріального і процесуального права;
- 3) обґрунтованість, безсторонність та рівність ставлення до сторін судового розгляду;
- 4) набрання рішенням суду законної сили та його виконання.

4. Чим саме зумовлюється, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, незаконність рішення контролюючого органу, що є порушенням одного з елементів принципу верховенства права?

- 1) перевищенням цим органом владних повноважень;
- 2) зловживанням даним органом владою;
- 3) дискримінаційним ставленням з боку контролюючого органу до суб'єкта права;
- 4) недотриманням контролюючим органом процедури при виробленні та ухваленні рішення.

5. Що саме, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, може бути умовою відступу від попередніх висновків (попереднього рішення) цих суб'єктів?

- 1) внесення змін у національне законодавство держави;

- 2) поява нових актів міжнародного права;
- 3) настання форс мажорних обставин;
- 4) зміна суспільного контексту.

## ВАРАНТ 8

### Завдання 1

На основі положень відповідних нормативно-правових актів визначте порядок здійснення нормотворчості суб'єктами публічної влади.

Суб'єкти нормотворчості	Форма актів	Суб'єкти внесення проектів	Порядок прийняття	Порядок оприлюднення	Порядок набрання чинності
Верховна Рада України					
Президент України					
Кабінет Міністрів України					
Міністерство України					
Обласна державна адміністрація					
ВЦА					
Обласна рада					

## Завдання 2

Охарактеризуйте зміст положень основних міжнародні документів, що гарантують право на доступ до публічної інформації. Заповніть таблицю.

Назва акта	Зміст положень
Загальна декларація прав людини	
Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод	
Міжнародний пакт про громадянські і політичні права	
Рекомендація Ради Європи № R (81) 19 про доступ до інформації, що перебуває в розпорядженні державних органів	
Рекомендація Ради Європи № R (2002) про доступ до офіційних документів	

## ТЕСТИ

1. До яких із нижчезазначених інструментів, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, належить аналогія закону?

- 1) забезпечення повної правової визначеності;
- 2) зменшення правової невизначеності;
- 3) захисту прав людини і основоположних свобод;
- 4) забезпечення правопорядку у суспільстві.

2. Який стандарт доведення, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, властивий кримінальному процесу?

- 1) концепція «негативного доказу»;
- 2) концепція «поза розумним сумнівом»;



- 3) концепція «вірогідність доказів»;
- 4) доктрина «плоди отруєного дерева».

3. Який стандарт доказування, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, властивий господарському процесу?

- 1) концепція «негативного доказу»;
- 2) концепція «поза розумним сумнівом»;
- 3) концепція «вірогідність доказів»;
- 4) доктрина «плоди отруєного дерева».

4. Як належить правильно кваліфікувати, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду, докази, отримані внаслідок провокації правоохоронних органів?

- 1) неправомірні;
- 2) незаконні;
- 3) неналежні;
- 4) недопустимі.

5. Що саме забезпечує, відповідно до розуміння елементу правової визначеності принципу верховенства права Венеційською Комісією «За демократію через право», юридичну визначеність у міжнародному праві?

- 1) принцип *pacta sunt servanda* (договорів слід дотримуватися);
- 2) частина 1 ст. 9 Конституції України: «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України»;
- 3) частина 2 ст. 9 Конституції України: «Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України»;
- 4) Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р.

## Завдання 1

Створіть презентацію на тему: «Добросовісність як елемент принципу верховенства права: правова доктрина і судова практика»

## Завдання 2

Надайте характеристику принципу прямої дії Конституції держави як елементу принципу верховенства права: конституційно-правова доктрина та судова практика

## ТЕСТИ

1. До яких елементів принципу верховенства права Венеційська Комісія «За демократію через право» відносить положення: «наявність чітких конституційних приписів стосовно законодавчої процедури»?

- 1) юридичної визначеності;
- 2) законності;
- 3) запобігання зловживанню повноваженнями;
- 4) рівності перед законом і недискримінації.

2. До яких елементів принципу верховенства права Венеційська Комісія «За демократію через право» відносить положення: «Чи акти права гарантують, що вимоги правовладдя поширюються на недержавні структури, які цілком або частково взяли на себе виконання суспільних завдань і чиї дії та рішення мають для звичайних людей наслідки, схожі на ті, що настають за діями й рішеннями органів публічної влади, а також чи є такі суб'єкти підзвітними в той самий спосіб, що й органи публічної влади?»:

- 1) законності;
- 2) юридичної визначеності;
- 3) запобігання зловживанню повноваженнями;
- 4) рівності перед законом і недискримінації.

3. Як складову якого елемента принципу верховенства права Венеційська Комісія розглядає забезпеченість поважання принципу легітимних очікувань?:

- 1) законності;
- 2) юридичної визначеності;
- 3) запобігання зловживанню повноваженнями;
- 4) рівності перед законом і недискримінації.

4. Якими є за їх природою, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ та Конституції України, закони та інші нормативноправові акти, що визначають права та обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом?

- 1) нікчемними;
- 2) незаконними;
- 3) нелегітимними;
- 4) нечинними.

5. Складовою якого елемента принципу верховенства права, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ, є природа *res judicata*?

- 1) елемента законності принципу верховенства права;
- 2) елемента юридичної визначеності принципу верховенства права;
- 3) елемента запобігання зловживанню повноваженнями принципу верховенства права;
- 4) елемента рівності перед законом і недискримінації принципу верховенства права

## ВАРАНТ 10

### Завдання 1

Створіть презентацію на тему: «Право на справедливий суд як елемент принципу верховенства права: правова доктрина і судова практика»

### Завдання 2

Надайте характеристику принципу: «Належне урядування як елемент принципу верховенства права: правова доктрина і судова практика»

### ТЕСТИ

1. Який елемент принципу верховенства права, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ, включає у себе стаття 7 ЄКПЛ?

- 1) повну заборону зворотної дії в часі будь-яких нормативних актів;
- 2) повну заборону зворотної дії в часі кримінального права;
- 3) принцип зворотної дії більш поблажливого для особи кримінального права;
- 4) принцип «ніхто не може відповідати за діяння, які на час вчинення не визнавалися законом як правопорушення».

2. Як складову якого елемента принципу верховенства права Венеційська Комісія «За демократію через право» розглядає положення «Чи забезпечено поважання принципу *ne bis in idem* (заборони повторного притягнення до відповідальності за те саме діяння)?:

- 1) законності;
- 2) юридичної визначеності;
- 3) запобігання зловживанню повноваженнями;
- 4) рівності перед законом і недискримінації.

3. Як складову якого елемента принципу верховенства права Венеційська Комісія «За демократію через право» розглядає положення «Чи зобов'язані органи публічної влади надавати достатнє обґрунтування своїх рішень, особливо коли рішення зачіпають права особи? Чи брак обґрунтованості (цих рішень) є справжньою підставою для оскарження таких рішень в суді?»:

- 1) законності;
- 2) юридичної визначеності;
- 3) запобігання зловживанню повноваженнями;
- 4) рівності перед законом і недискримінації.

4. До складу якого елемента принципу верховенства права Венеційська Комісія «За демократію через право» відносить положення «Чи передбачає національний правопорядок, що приписи актів права застосовуються однаково щодо кожного безвідносно раси, кольору шкіри, інших поглядів, національного або соціального походження, належності до певної національної меншини, майнового стану, станового походження чи статусу? Чи передбачає національний правопорядок, що диференціювання мають бути об'єктивно обґрунтованими, заснованими на легітимній меті та відповідати принципів співвимірності (пропорційності)?»:

- 1) законності;
- 2) юридичної визначеності;
- 3) запобігання зловживанню повноваженнями;
- 4) рівності перед законом і недискримінації.

5. Який орган влади, відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ, може бути основним оборонцем принципу рівності у державі?

- 1) основним оборонцем принципу рівності у державі є її представницький законодавчий орган;
- 2) будь-який орган публічної влади має бути оборонцем принципу рівності у державі;
- 3) найбільші можливості у здійсненні принципу рівності у державі має виконавча влада;
- 4) найбільші можливості у здійсненні принципу рівності у державі має судова влада.

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ  
«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»**

1. Витоки ідеї верховенства права.
2. Три основні принципи теорії верховенства права А.Дайсі.
3. Поняття принципів у праві.
4. Принцип особистої недоторканності людини.
5. Принцип верховенства права та аспекти принципів права.
6. Поняття об'єктивного та суб'єктивного права.
7. Характерні риси принципів права.
8. Три групи міжгалузевих принципів права з історичного погляду.
9. Верховенство права як пріоритет найвищих загальнолюдських цінностей.
10. Загальнолюдські принципи права та їх види.
11. Визначення у нормативно-правових актах найважливіших сфер суспільного розвитку.
12. Право на життя як вимога принципу верховенства права.
13. Національна правова система України і загальнолюдські принципи права.
14. Проблема співвідношення права і закону.
15. Два підходи до вирішення проблеми співвідношення права і закону.
16. Ідеї та ідеали як критерії правового закону.
17. Проблеми критеріїв правового закону.
18. Цінність права.
19. Категорія справедливості та її роль у визначенні правової природи законів.
20. «Загальна воля» як критерій правового закону: ілюзії та реальність.
21. Принцип верховенства права і права людини.
22. Принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина.

23. Права і свободи людини та громадянина.
24. Класифікація конституційних прав і свобод людини та громадянина.
25. Конституційні обов'язки людини і громадянина та держави.
26. Категорія справедливості як критерій правового закону.
27. Загальні гарантії забезпечення принципу верховенства права.
28. Спеціально-юридичні гарантії забезпечення принципу верховенства права.
29. Ефективні механізми контролю за відповідністю законодавства Конституції України та міжнародним пактам про права людини.
30. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
31. Принцип верховенства права в діяльності Конституційного Суду України.
32. Міжнародно-правові гарантії забезпечення принципу верховенства права.
33. Верховенство права та інститут конституційної скарги.
34. Міжнародні документи про права людини
35. Практика Європейського суду з прав людини як додатковий засіб забезпечення принципу верховенства права.
36. Принцип верховенства права у Загальній декларації прав людини.
37. Закріплення принципу верховенства права у Статуті Ради Європи.
38. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод як інструмент забезпечення верховенства права.
39. Тлумачення та застосування принципу верховенства права Європейським Судом з прав людини.
40. Верховенство права і правова держава: співвідношення.
41. Історія виникнення та розвитку правової держави.
42. Поняття та ознаки правової держави.



43. Застосування стандартів правової держави у конституційному судочинстві.
44. Принцип взаємної відповідальності особи та держави.
45. Принцип верховенства права у практиці конституційного судочинства.
46. Стандарти правової держави в рішеннях Конституційного суду України.
47. Загальна характеристика вимог верховенства права (у діяльності Конституційного Суду України).
48. Принципи, що декларують загальнолюдські цінності.
49. Принципи, що декларують побудову державної влади.
50. Принципи, що характеризують правову систему.
51. Принципи, які є правовою базою для реалізації основоположних соціальних прав.
52. Принципи, що забезпечують діяльність системи правосуддя.
53. Верховенство права та судова практика Європейського Суду з прав людини стосовно України із забезпечення виконання судових рішень.
54. Принцип верховенства права у сфері виконавчої влади.
55. Шляхи реалізації принципу верховенства права в Україні.
56. Тлумачення принципу верховенства права Міжнародною комісією юристів.
57. Верховенство права: українські реалії та перспективи.
58. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин.
59. Принцип верховенства права і правової держави: єдність основних вимог.
60. Правовий закон: проблема критеріїв.
61. Реалізація принципу верховенства права у сучасній Україні.
62. Реалізація принципу верховенства права у правотворчій, правозастосовній та судовій сферах.

## ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА

1. Маркіян Бем “Виклики приватності у світлі верховенства права”: [https://youtu.be/5VoZSvP8\\_y8](https://youtu.be/5VoZSvP8_y8)
2. Ольга Сімсон “Виклики креативності в розрізі верховенства права”: <https://youtu.be/AsGZ33-ikv8>
3. Вячеслав Навроцький “Наукові висновки у кримінальних провадженнях: pro & contra”: <https://youtu.be/FWWWSxS09zM>
4. Луїза Романадзе “Аналіз процесуального законодавства України щодо зміни підходу до альтернативних способів вирішення спорів”: <https://youtu.be/p1Tqt8-i6Uw>
5. Андрій Андрусевич “Екологічне верховенство права”: <https://youtu.be/Vy-4BQJwo-wk>
6. Тетяна Комарова “Захист прав людини у зв’язку із імплементацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС”: <https://youtu.be/HVCSN6wxel0>
7. Олександр Лемєнов «Формування антикорупційного механізму в Україні у 2014-2019 рр. в світлі верховенства права»: <https://youtu.be/uMFeSSeec4U>
8. Марк Вулф «Україна і світ потребують Міжнародного антикорупційного суду»: <https://youtu.be/vRyAUnt2Luc>
9. Тімоті Тимкович «Важливість суддівського лідерства для забезпечення суспільної довіри та впевненості у судівництві»: <https://youtu.be/4NE77zgvng4>
10. Наталія Крестовська «Медіація як виклик правовій системі України»: <https://www.youtube.com/watch?v=nJkvRGGiNDc>
11. Ганна Вронська «Виклики та перспективи судової реформи в Україні»: <https://www.youtube.com/watch?v=RqQmNVqPZew>
12. Сергій Верланов «Роль Громадської ради доброчесності у процесі реалізації судової реформи»:

<https://www.youtube.com/watch?v=RJEZ1h8KuWI>

13. Микола Хавронюк «Роль громадськості в заходах щодо запобігання корупції»: <https://www.youtube.com/watch?v=jeQOr2RrUpw&t=3s>

14. Андрій Гринчук «Подвійні стандарти юридичної професії»: <https://www.you-tube.com/watch?v=u2YSPvlep8>

15. Андрій Стельмащук «Етичні виклики в правничій професії»: <https://www.you-tube.com/watch?v=IonK6tJBNSI&feature=youtu.be>

16. Філіп Сендс «Вихід за межі Східно-Західної вулиці – виклики майбутнього і верховенства права»: <https://youtu.be/f2FjkQyuVUY>

17. Крістіна Гантель-Фрейзер «Building Peace With Conflict – The Rule Of Law As Partner Of Integrated Conflict Management»: <https://youtu.be/7HtMe9GRGLk>

18. Вейн Джордаш «Дихотомія: міжнародне правосуддя та жертви міжнародних злочинів»: <https://youtu.be/s7MLsFOK-sU>

19. Марта Борщ «Боротьба з корупцією: методи кримінального розслідування складних корупційних справ»: <https://youtu.be/ITnebDCTT5E>

20. Уільям Померанц «Реформування української прокуратури»: <https://youtu.be/r0eUAb5nJh8>

21. Пім Альберс «Верховенство права та реформа суддівництва: слід виходити з міжнародних стандартів чи застосовувати особливі підходи?»: <https://youtu.be/rytyiRDvIjw>

22. Річард Хайд «Стандарти суддівської дисципліни: що є дієвим?»: <https://youtu.be/US6h4p69kuc>

23. Маркус Бранд «Процес конституційної реформи 2015 р. в Україні: процедурні та змістовні виклики з позиції»: <https://youtu.be/ISLCkCGEqCo>

24. Лаурель Білер на тему «Верховенство права в кримінальному судочинстві США»: <https://youtu.be/5-G5RinMWEM>

25. Верховенство права. Доповідь, схвалена Венеційською комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 р.) на основі

коментарів, що їх надали: пан Пітер Ван Дайк (член Комісії, Нідерланди), пані Грет Галлер (член Комісії, Швейцарія), пан Джефрі Джауел (член комісії, Велика Британія) та пан Коарло Туорі (член комісії, Фінляндія). Право України. 2011. № 10. С.168-184.

26. Мірило правовладдя. Ухвалено Венеційською Комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11-12 березня 2016 р.). Схвалено Комітетом Міністрів (на рівні їх заступників) на 1263-му засіданні (6-7 вересня 2016 р.). Схвалено Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи на 31-й сесії (19-21 жовтня 2016 р.). Коментар. Глосарій. Пер. з англ. Сергія Головатого. Страсбург, 18 березня 2016 р. Дослідження № 711/2013. 164 с.

27. Терміновий спільний висновок Венеціанської Комісії та Генерального Директорату з прав людини та верховенства права (ГД1) Ради Європи.

28. Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192-19#Text>

29. Аллан Т.Р.С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права/ пер. з англ. Р.Семківа. Київ: Вид. дім «КиєвоМогилянська академія». 2008. 385 с.

30. Гаудер Пол. Верховенство права в реальному світі [пер. з англ.:Д. Вовк, В. Гончаров та ін.; кер. проекту Д. Лученко; наук. ред. Д. Вовк]. Харків: Право, 2018. 392 с.

31. Головатий С. Верховенство права: книга друга: від доктрини до принципу. Київ: Вид-во Фенікс, 2006. С.697-736.

32. Головатий С. Верховенство права: книга перша: від ідеї – до доктрини. Київ: Вид-во «Фенікс», 2006. С.61-124.

33. Головатий С. Верховенство права: книга третя: український досвід. Київ: вид-во «Фенікс», 2006. С.1452-1536.

34. Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine) / за заг. ред. М.Козюбри, упорядники та автори коментарів: В.Венгер, А.Заєць, Є.Зверєв, М.Козюбра, Ю.Матвєєва, О.Цельєв; Центр дослідження проблем

верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». Київ, 2020. 144 с.

35. Конституційне право: підручник/ за загальною редакцією М.І. Козюбри./ Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Малишевич. – К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.

36. Практика застосування Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: стаття 6 та стаття 1 Першого протоколу: практ. посібн. Харків. Право, 2018. 196 с.

### ДОПОМІЖНА

1. Бущенко А.П. Стаття 5 конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини. Харківська правозахисна група. Харків: Права людини. 2008. 432 с.

2. Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / Відп. Ред. Н.М. Оніщенко. Київ: «Юридична думка», 2008. 344 с.

3. Джерамі Макбрайт. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес. Київ: «К.І.С». 2010. 576с.

4. Європейський суд з прав людини. Судова практика / за заг. ред. В.Г.Буткевича. Київ: Ред.журн. «Право України», 2011. Вип. 1: Стаття 3 ЄКПЛ. Заборона катувань: у 3-х ч. ч. 1-2. 936 с.

5. Європейський суд з прав людини. Судова практика /за заг. ред. В.Г.Буткевича. Київ: Ред.журн. «Право України», 2011. Вип. 1: Стаття 3 ЄКПЛ. Заборона катувань: у 3-х ч. ч. 3. - 560 с.

6. Європейський суд з прав людини. Судова практика /за заг. ред. В.Г.Буткевича. Київ: Ред.журн. «Право України», 2011. Вип.2: Стаття 2 ЄКПЛ. Право на життя: у 3 ч. Кн.1. 1164 с.

7. Європейський суд з прав людини. Судова практика /за заг. ред. В.Г.Буткевича. Київ: Ред.журн. «Право України», 2011. Вип.2: Стаття 2 ЄКПЛ. Право на життя: у 3 ч. Кн.2. 1108 с.

8. Європейський суд з прав людини. Судова практика /за заг. ред. В.Г.Буткевича. Київ: Ред.журн. «Право України», 2011. Вип.2: Стаття 2 ЄКПЛ. Право на життя: у 3 ч. Кн.3. 616 с.
9. Європейський суд з прав людини: матеріали практики (2004-2005 рр.) / Праці Львівської лабораторії прав людини та громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України. Серія II. Коментарі прав і законодавства. Вип.6. Львів: Світ, 2006.440 с.
10. Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна. Збірник наук. статей Гол. ред. Андрій Мелешевич. Київ: Дух і Літера, 2013. 608 с.
11. Пацурківський П., Гаврилюк Р. Алгебра верховенства права, або Буттєвий устрій людського світу. Право України. 2017. № 3. С.112-125.
12. Погребняк С.П. Правові позиції Верховного Суду в контексті верховенства права і конституціоналізму. Київ. Ваїте. 2020. 240 с.
13. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України). Навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер. 2013. 376 с.
14. Права людини: соціально-антропологічний вимір: Колект. монографія / Гол. ред. П.М. Рабінович. Вип. 13. Львів: Світ, 2006.
15. Рабінович П.М. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: монографія. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України. Львів: Сполум. 2016. 200 с. (Серія 1. Дослідження і реферати).
16. Ролз Джон. Теорія справедливості / пер. з англ. О. Мокровольський. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2011. 822 с.
17. Таманага Браян. Верховенство права. Історія, політика, теорія / Пер. з англ. А.Іщенко. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 208 с.
18. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини

при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр. і доповн. Київ 2015. 208 с.

### **ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ**

1. Маркус Бранд «Процес конституційної реформи 2015 р. в Україні: процедурні та змістовні виклики»: <https://youtu.be/LSLCkCGEqCo>
2. Лаурель Білер на тему «Верховенство права в кримінальному судочинстві США»: <https://youtu.be/5-G5RinMWEM>

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ  
до виконання контрольних робіт з дисципліни  
«Верховенство права»  
для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,  
заочної форми навчання  
освітньою програмою (спеціальністю) 081 «ПРАВО»

Укладачі:

Галина Вікторівна ТАТАРЕНКО  
Микола Васильович РУДЕНКО  
Галина Олексіївна ДЕНИСЕНКО

Оригінал-макет

Підписано до друку \_\_\_\_\_  
Формат 60x84<sup>1</sup>/<sub>16</sub>. Папір типограф. Гарнітура Times.  
Друк офсетний. Умов. друк. арк. №. Облік. вид. арк. \_\_\_\_\_.  
Тираж \_\_\_ екз. Вид. № \_\_\_\_\_. Замов. № \_\_\_\_\_. Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: вул. Іоанна Павла II, 17  
Тел.+38(050)218 04 78, факс (06452) 4 03 42  
**e-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com**